

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

ในสังคมมนุษย์ทุกสังคมย่อมต้องมีประเพณีและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ประเพณีและวัฒนธรรมของทุกชาติทุกภาษานั้นจะเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความแตกต่างของกลุ่มชน เผ่าพันธุ์ วิถีชีวิต ตลอดจนเป็นภาพสะท้อนการดำเนินชีวิตของกลุ่มชนเหล่านั้นเป็นอย่างดี จากการแสดงออกทางการปฏิบัติตามประเพณีและวัฒนธรรม แม้ว่าในชุมชนแต่ละแห่งจะมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกันออกไป แต่จุดมุ่งหมายของขนบธรรมเนียมประเพณีเหล่านั้นก็ย่อมเป็นไปเพื่อชุมชนนั้น ประเพณีและวัฒนธรรมใดที่ในสังคมนั้นยังปฏิบัติอยู่ ก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า ประเพณีและวัฒนธรรมนั้น ๆ ยังมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมนั้น

การที่มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคมนั้น และไม่ว่าจะจะเป็นสังคมใหญ่หรือสังคมเล็กก็ตามย่อมจะต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้ยึดเหนี่ยวร่วมกันด้วยความเชื่อเดียวกัน เช่น เชื่อในอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์เชื่อว่าอำนาจลึกลับนั้นสามารถคลब्บันดาลให้เกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้ ดังนั้นมนุษย์จึงหาทางสื่อสารกับอำนาจลึกลับนั้น ด้วยการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การบวงสรวง การบูชา การทำขวัญ เป็นต้น ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้จะปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างสม่ำเสมอด้วยความเชื่อที่ว่าหากไม่ปฏิบัติตามพิธีกรรมความเชื่อแต่ดั้งเดิมของบรรพบุรุษแล้วอาจจะเกิดสิ่งชั่วร้ายขึ้นแก่คนเหล่านั้นได้ ในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อสืบทอดกันมาอย่างสม่ำเสมอนี้เองทำให้เกิดเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีขึ้น

ชาวมอญซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน หนึ่งในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมีวัฒนธรรมของตนเองมาเป็นเวลาช้านาน อีกทั้งยังเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์วัฒนธรรมอีกชนชาติหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของภาษา ศิลปกรรม ดนตรี กฎหมาย ศาสนา และอื่น ๆ อีกมาก สำหรับประเพณีก็ได้เป็นที่ยอมรับเช่นเดียวกัน เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง เป็นต้น ขนบธรรมเนียมประเพณีอีกหลาย ๆ อย่าง จะปฏิบัติกันแต่เฉพาะในหมู่ชนชาวมอญเท่านั้น และประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของชาวมอญตั้งแต่วะยะแรกที่สุดของชีวิต คือขณะอยู่ในครรภ์จนกระทั่งถึงการตาย

ในพงศาวดารสมัยอยุธยา ปรากฏว่ามีกลุ่มชนชาวมอญ ได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทย ในสมัยนั้น ทางประเทศไทยได้ให้การต้อนรับและจัดให้อยู่รวมกันในหมู่ของพวกตน มีการปกครองกันเองในระดับหมู่บ้านพร้อมทั้งให้สิทธิเสรีภาพในการประกอบกิจกรรมตามขนบธรรมเนียม ประเพณีความเชื่อของตน ชาวมอญมีความเชื่อในเรื่องผีอย่างมาก มีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเองและยังมีการดำรงรักษาวัฒนธรรมของชาวมอญให้เห็นอยู่โดยทั่วไป จากหลักฐานที่ปรากฏตั้งแต่สมัยอยุธยา นั้น ชาวมอญมีการตั้งถิ่นฐานกระจายตัวกันอยู่เป็นกลุ่มตามส่วนต่าง ๆ ของประเทศไทย ซึ่งในส่วนของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จะพบชาวมอญอยู่หลายส่วนด้วยกัน ใหญ่ ๆ และเป็นที่ยู้งักกัน เช่น ชาวมอญที่เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ชาวมอญที่หมู่บ้านบางกระดี กรุงเทพมหานคร ชาวมอญที่ จ. สมุทรสงคราม และชาวมอญที่สามโคก จังหวัดปทุมธานี เป็นต้น

หมู่บ้านบางกระดี เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีประชากรชาวมอญอาศัยอยู่หนาแน่น ประมาณ 5,000 คน จำนวนประมาณ 600 หลังคาเรือน หมู่บ้านแห่งนี้ เป็นชุมชนมอญที่ยังคงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมของมอญไว้ได้คือจนถึงได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ที่ดีงามของชุมชนแห่งนี้ และถึงแม้จะตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร และความทันสมัยต่าง ๆ ก็สามารถเข้าถึงได้ง่าย แต่ชาวมอญในหมู่บ้านนี้ยังสามารถรักษาวัฒนธรรมของตนไว้ได้ไม่ว่าจะเป็นสภาพบ้านเรือนหรือการดำเนินชีวิต รวมทั้งประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ เช่น พิธีเกี่ยวกับการเกิด พิธีโกนจุก พิธีบวชนาค พิธีแต่งงาน พิธีราผี พิธีเกี่ยวกับงานศพ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีสงน้ำพระ ประเพณีออกพรรษา ประเพณีตักบาตรดอกไม้มัน ในแต่ละประเพณีมีพิธีการ รวมทั้งการปฏิบัติที่เป็นเอกลักษณ์ และก็มีผู้ทำวิจัยในเรื่องของประเพณีต่าง ๆ ของชาวมอญมากมายแตกต่างกันไป

ประเพณีเกี่ยวกับการเกิดของชาวมอญ มีหลายประเพณีตั้งแต่ประเพณีแรกเกิด ประเพณีและความเชื่อในการตั้งชื่อ รวมทั้งในระหว่างการเลี้ยงดูช่วงขวบปีแรก ก็จะมี ความเชื่อต่าง ๆ มากมายที่ปฏิบัติกันเรื่อยมาตั้งแต่อดีต เพื่อเป็นการรักษา ปกป้อง คุ้มครองเด็กให้อยู่อย่างปลอดภัย ซึ่งประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ นี้ได้แฝงไว้ซึ่งความคิด กลวิธี หรืออุปมา ในการเลี้ยงเด็กให้ปลอดภัย ซึ่งจัดได้ว่าเป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งของชาวมอญ ในเรื่องความเชื่อแต่ละอย่างที่ได้อายทอดกันมารุ่นต่อรุ่นนั้น มีที่มาที่ไป และความเชื่อบางอย่างก็มีนัยยะที่สำคัญ อย่างเช่น ความเชื่อในการให้เด็กไว้ผมจุก เปีย ซึ่งการไว้ผมจุกของเด็กชาวมอญน่าจะมีรากฐานมาจากความเชื่อเรื่อง “ขวัญ” และอีกสาเหตุหนึ่งของการไว้ผมจุกนี้อาจจะมาจากเหตุผลเรื่องสุขภาพอนามัยของเด็กด้วย เพราะเด็กเกิดใหม่ๆ กะโหลกส่วนที่เรียกว่ากะหม่อมยังต่อกันไม่สนิท หากไปโกนส่วนนั้นเข้าเด็กก็อาจเป็นอันตรายถึงชีวิตได้ ดังนั้นในระยะแรกเกิด ก็ผูกเป็นความเชื่อเรื่องขวัญหรือวิญญาณของคนว่าต้องอยู่บริวารนั้นด้วย และถึงแม้ว่ากะโหลกศีรษะมีความแข็งขึ้นแล้วก็ยังไม่โกนผม ยังคงไว้ต่อไปจนแน่ใจว่าปลอดภัยแล้วจึงค่อยโกนผมออก คือเมื่อถึงวัยประมาณ 11-13 ปี

ชาวมอญที่อาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ ยังมีประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็กอีกมากมาย ซึ่งจากการที่ได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องของประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างมาก และยังไม่มีการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวอย่างลึกซึ้ง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยในเรื่องประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็กในช่วงขวบปีแรกว่ามีความเป็นมา และมีรูปแบบอย่างไร เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างไร และยังมีพิธีหรือปฏิบัติตามประเพณีความเชื่อต่างๆ เหล่านี้กันอยู่หรือไม่

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญที่อาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
- 2.2 เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญที่อาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

3. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านสถานที่ การศึกษาในครั้งนี้ศึกษาเฉพาะชุมชนมอญหมู่บ้านบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

สาเหตุที่เลือก ชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เพราะชุมชนดังกล่าวประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมอญ ซึ่งมีความรักสงบและมีการสืบสานวัฒนธรรมไว้อย่างเหนียวแน่น ทั้ง ๆ ที่เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร แต่ยังมีการรวมตัวกันในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม และประเพณีต่าง ๆ ไว้อย่างสม่ำเสมอ มีประเพณีในการทำบุญร่วมกันในพิธีสำคัญทางศาสนา มีความพยายามในการอนุรักษ์ประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรมของชาวมอญ ไม่ให้เลือนหายไปตามกาลเวลา

3.2 ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างต้องอาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้ชำนาญการเกี่ยวกับประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก

กลุ่มที่ 2 คุณแม่ที่กำลังมีบุตร หรือมีบุตรอายุไม่เกิน 5 ปี ที่มีบรรพบุรุษหรือมี

พื้นฐานดั้งเดิมเป็นชาวมอญซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา ใช้เวลาในการเก็บข้อมูล เป็นระยะเวลา 1 ปี ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2551 – เดือนตุลาคม 2552

4. ข้อตกลงเบื้องต้น

1.1 การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยประเพณี และความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วง ขวบปีแรกของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ซึ่งในแต่ละประเพณีจะมีข้อปฏิบัติที่มีลักษณะเป็นจารีตประเพณี ขั้นตอน พิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นเมื่อผู้วิจัยกล่าวถึงประเพณี จะหมายความถึง ข้อปฏิบัติที่เป็นจารีตประเพณี ขั้นตอน และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับแต่ละประเพณีด้วย

1.2 ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะใช้คำว่า “ปะโหนก” หมายถึง ผู้ที่รับสืบทอดคันทันผิซึ่งในชุมชนหมู่บ้านบางกระดีสืบทอดคันทันผิผ่านบุตรชายคนเล็กของบ้าน ซึ่งอาจตรงกับคำที่ผู้ศึกษาคนอื่นใช้ว่า “ปาโหนก” “ปะโหนก” “อะโหนก” “อาโหนก”

5. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

5.1 ประเพณีในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก หมายถึง สิ่งที่นิยมถือปฏิบัติสืบ ๆ กันมาเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก ของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียม หรือประเพณี

5.2 ความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก หมายถึง ความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความเชื่อทางศาสนา เกี่ยวกับการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ซึ่งความเชื่อเหล่านั้นอาจจะเกิดขึ้นจากความรู้สึกหรือด้วยเหตุผลก็ได้

5.3 พิธีกรรม หมายถึง วิธีการหรือกลวิธีที่มนุษย์คิดขึ้นตามความเชื่อ ทั้งความเชื่อ ภูติผีวิญญาณ เทวดา และความเชื่อทางศาสนา

5.4 ชุมชนชาวมอญ หมายถึง ชาวชาวไทยเชื้อสายมอญตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ชุมชน หมู่บ้านบางกระดี แขวงสามคํา เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

6. วิธีดำเนินการวิจัย

6.1 กำหนดรูปแบบการวิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพ

6.1.1 การศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร โดยการค้นหาและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ ในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญที่อาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

6.1.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงและแบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็นสองกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างแรกเลือกผู้ชำนาญการเกี่ยวกับประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ ในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญที่อาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร และกลุ่มตัวอย่างที่สอง คัดเลือกคุณแม่ที่กำลังมีบุตรหรือมีบุตรอายุไม่เกิน 5 ปี ที่เป็นชาวมอญอาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

6.1.3 รวบรวมและเรียบเรียงข้อมูล โดยรวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลทั้งหมดแล้วนำเสนอแบบพรรณนาความ

6.2 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างต้องอาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

6.2.1 ผู้ชำนาญการเกี่ยวกับประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก จำนวน 5 คน

6.2.2 คุณแม่ที่กำลังมีบุตร หรือมีบุตรอายุไม่เกิน 5 ปี ที่มีบรรพบุรุษหรือมีพื้นฐานดั้งเดิมเป็นชาวมอญซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำนวน 10 คน

6.2.3 เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

- (1) เป็นบุคคลที่มีเชื้อสายมอญโดยกำเนิด
- (2) เป็นบุคคลที่ไม่เคยย้ายถิ่นฐาน

6.3 เครื่องมือวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) แบบไม่มีโครงสร้างในการบันทึกข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง

6.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

6.4.1 รวบรวมข้อมูลที่ได้ศึกษาจากเอกสาร จากห้องสมุด รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์หรือเอกสารทางวิชาการอื่น ๆ โดยรวบรวมข้อมูลด้านเอกสารเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ ในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

6.4.2 สร้างแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้จำนวน 2 แบบ โดยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 ประเภท และนำข้อมูลทั้งหมดมารวบรวมเพื่อทำการวิเคราะห์ต่อไป

6.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามแนวคิดชนวิทยา และเขียนรายงานผลการวิจัย โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ จากข้อมูลทั้งหมดจะถูกนำมาเข้าสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

6.5.1 การจัดระบบข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมด

6.5.2 การจัดแยกหมวดหมู่ รูปแบบ และหัวข้อต่าง ๆ

6.5.3 การหาตัวเลือกในการอธิบายข้อมูล

6.5.4 การเขียนรายงานการวิจัย

ทั้งนี้ ส่วนสำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นก็จะเป็นการตีความ และวิเคราะห์เนื้อหา และข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับการสัมภาษณ์

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

7.1 เพื่อให้ทราบถึงประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

7.2 เพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดจากสังคมภายนอก และผลกระทบที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

7.3 เป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ประเพณี และความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

8. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในเรื่องประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญ ชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ในเรื่องนี้ยังไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อน จาก การตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าส่วนมากจะมีการวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และประวัติศาสตร์ชาวมอญ ในลักษณะเป็นภาพกว้าง ๆ และจะมีการกล่าวถึง ประเพณีเกี่ยวกับการเกิดในลักษณะภาพรวมบ้างในบางส่วน โดยผู้วิจัยจะนำเสนอวรรณกรรมที่ เกี่ยวข้อง ออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทเอกสาร และประเภทงานวิจัย โดยในแต่ละประเภทจะ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

8.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม ของชาวมอญในประเทศไทย

8.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวมอญ

8.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาวมอญ

8.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมของ ชาวมอญในประเทศไทย

8.1.1 เอกสารที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรมของ ชาวมอญในประเทศไทย

อาภา ศรีสงคราม (2543) ในหนังสือเรื่อง “วัฒนธรรมพื้นบ้านเกาะเกร็ด” ได้สรุปเรื่องราวเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของบุคคลในชุมชนเกาะเกร็ด ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีขอบข่ายครอบคลุมในด้านความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม ศาสนพิธี ภาษา ศิลปกรรม โบราณสถาน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการปลูกฝังและสืบทอดมรดก วัฒนธรรมให้แก่คนรุ่นหลัง และการส่งเสริมเพื่ออนุรักษ์สิ่งของที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นที่รู้จักไปทั่ว ทุกแห่ง ในหนังสือได้อธิบายเกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อต่าง ๆ ในกรณีเรื่องประเพณีเกี่ยวกับการ เกิด ก็ได้อธิบายเป็นภาพรวมตั้งแต่การตั้งครรภ์ ข้อห้ามระหว่างตั้งครรภ์ และข้อพึงปฏิบัติระหว่าง ตั้งครรภ์ การบำรุงรักษาครรภ์ การอยู่ไฟ จนกระทั่งการเกิด เมื่อเด็กเกิดใหม่ ก็มีการเตรียมเครื่อง แต่งตัว เครื่องใช้ของเด็ก เหล็กจาร หนังสือ และน้ำหมึก เพื่อทำพิธีลิจิตดวงชะตาลงบนหน้าผากเด็ก เป็นต้น รวมทั้งได้อธิบายเกี่ยวกับประเพณีการ โคนจุกไว้อย่างละเอียด คนไทยเชื้อสายมอญ นิยมให้ บุตรหลานไว้จุกโดยเน้นเรื่องการทำขวัญ เพราะการ โคนจุกเป็นการทำขวัญอย่างหนึ่งใน 3 อย่าง กล่าวคือ การทำขวัญของชายไทยเชื้อสายมอญนั้นทำได้ 3 ครั้ง คือ การ โคนจุก การแต่งงาน และ

การบวช เรื่องของการทำขวัญเน้นหนักในเรื่องของโหรา ภายที่ไพเราะและวาจาที่ศักดิ์สิทธิ์ ขวัญ ที่ให้กันมีถึง 9 ประการ รวมความแล้วก็คือการให้พรไปในทางที่ดี

จวน เครือวิชฌยาจารย์ (2548) ในหนังสือเรื่อง “ประเพณีมอญที่สำคัญ”

จวน เครือวิชฌยาจารย์ เป็นปราชญ์พื้นบ้านด้านมอญศึกษาแห่งตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ในหนังสือเล่มนี้ได้ให้ข้อมูลประเพณีที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายมอญ ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเสียชีวิต รวมทั้งประเพณีในพุทธศาสนา ต่าง ๆ โดยผู้เขียนได้อธิบายความเป็นมาและรายละเอียดของพิธีต่าง ๆ ที่ชาวไทยเชื้อสายมอญแถบลุ่มแม่น้ำแม่กลองยังยึดถือปฏิบัติกันอยู่ ประเพณีดังกล่าวบางครั้งมีแนวปฏิบัติคล้ายๆกับชาวไทยเชื้อสายอื่น ๆ บางครั้งก็แตกต่างกันออกไป บางประเพณี เช่น ประเพณีการนับถือผีบ้าน ซึ่งเป็นประเพณีเฉพาะของชนชาวไทยเชื้อสายมอญนั้นผู้เขียนได้ให้รายละเอียดของพิธีกรรมอย่างชัดเจน และในเรื่องของประเพณีเกี่ยวกับการเกิด ตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์ จนกระทั่งคลอด ผู้เขียนก็ให้รายละเอียดต่าง ๆ ทั้งในเรื่องของประเพณีและความเชื่อต่างๆ ได้อย่างชัดเจน โดยตอนหนึ่งกล่าวเกี่ยวกับการคลอดทารกไว้ว่า “มนุษย์เราในโลกนี้ ทุกคนว่าจะเกิดมาเป็นคนมีตัวตนสมบูรณ์ได้นั้น แสยยากลำบากหนักหนาตั้งแต่อยู่ในครรภ์ของแม่แล้ว บ้างคลอดออกมาเป็นชาย บ้างก็เป็นหญิง ทุกคนต้องแบกภาระหนักของวิถีดำรงชีวิตให้อยู่รอดในโลก เป็นชายต้องทำงานหนักยากลำบากแสนเข็ญ เป็นหญิงก็ต้องรับภาระหนักแสนทรมาน การคลอดทารกเสี่ยงเป็นเสี่ยงตายไม่แพ้ชาย โบราณท่านกล่าวไว้ว่า ‘ชายยากลำบากยามล่องแพ หญิงแม่ยากลำบากตอนอยู่ไฟ’ นี่เป็นคำพังเพยโบราณ บัดนี้ดูจะหมดกาลเวลาไปแล้ว

สุเอ็ด คชเสนี (2527) เขียนบทความเรื่อง “วัฒนธรรมประเพณีมอญ”

สุเอ็ด คชเสนี กล่าวว่ามอญเป็นชนชาติที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานชาติหนึ่งในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมีวัฒนธรรมแบบฉบับของตนเองเป็นเวลานาน ประเพณีต่างๆ ของชาวมอญ จะเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของมอญตั้งแต่ระยะแรกที่สุดของชีวิต คือขณะอยู่ในครรภ์ จนกระทั่งถึงการตาย ชาวมอญมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ขณะเดียวกันก็นับถือผีบรรพบุรุษกับผีอื่น ๆ ที่มีอิทธิฤทธิ์ รวมทั้งเทวดาอารักษ์ จึงเป็นเหตุให้มอญต้องปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีหลาย ๆ อย่างให้เป็นที่ถูกใจของผีและเทวดาอารักษ์ นอกจากนี้ สุเอ็ด คชเสนี ได้กล่าวถึงประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ ตั้งแต่ตั้งครรภ์จนกระทั่งคลอด ไว้อย่างละเอียด โดยกล่าวว่ามอญเชื่อดวงชะตาของมนุษย์นั้นพระพรหมเป็นผู้ลิขิตให้ โดยการลิขิตหรือเขียนที่หน้าผาก เมื่อเด็กเกิดใหม่ก็เตรียมการได้ โดยการเตรียมเครื่องแต่งตัวเครื่องใช้ของเด็ก รวมทั้งเหล็กจารหนังสือและน้ำหมึก ผู้ทำพิธีถือน้ำกระเจาจันทร์ในขามเดินไปที่หัวบันได ร้องประกาศแก่เทวดาผู้จะมาลิขิตหน้าผากเด็กว่า บัดนี้เด็กคนนี้ได้มาเกิดแล้ว พร้อมกับพรมน้ำกระเจาจันทร์จากหัวบันไดเรื่อยมาจนถึงตัวเด็ก เพื่อให้พระพรหมเอาเหล็กจารและน้ำหมึกลิขิตดวงชะตาลงบนหน้าผากเด็กคน

นั้น นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึง ประเพณีการโกนจุก ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผี ประเพณีการรำผี ประเพณีการทำศพของมอญ นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึง วัฒนธรรมของมอญด้านอื่น ๆ ได้แก่ วัฒนธรรมทางด้านภาษาและหนังสือ วัฒนธรรมทางด้านดนตรี และการละเล่นต่าง ๆ ของชาวมอญ ไว้อย่างละเอียด

8.1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรมของชาวมอญในประเทศไทย

อระระโท โอหิมา (2536) ในงานวิจัยเรื่อง “ชีวิต พิธีกรรมและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชนมอญในเมืองไทย กรณีศึกษาในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาการดำรงชาติพันธุ์มอญ โดยพิจารณาการแสดงออกและการเรียนรู้เอกลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ และพรมแดนชาติพันธุ์มอญในชีวิตประจำวันและพิธีกรรมต่าง ๆ ของชนมอญ ผลของการศึกษาพบว่าชนมอญในชุมชนบ้านมนมีเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ที่ซับซ้อนกันอยู่ 2 ระดับคือ ในระดับที่เป็นคนไทย และในระดับที่เป็นชนมอญควบคู่กันไป ซึ่งการที่ชนมอญในชุมชนบ้านมนมีเอกลักษณ์ส่วนหนึ่งที่เป็นคนไทยนั้น ไม่ใช่ว่ามีเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ไทย แต่มีเอกลักษณ์ส่วนหนึ่งของสังคมไทยหรือประเทศไทย ซึ่งหลายชาติพันธุ์ซับซ้อนอยู่ในระดับที่เป็นคนไทย ชนมอญในชุมชนบ้านมนแบ่งใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ของชาติพันธุ์มอญ ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์และกาลเทศะ เช่นการแต่งกาย และการใช้ภาษา เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เขียนงานวิจัยนี้ยังพบอีกว่า สิ่งสำคัญที่จะนิยามความเป็นชนมอญในชุมชนบ้านมน คือเชื้อสายของชนมอญ โดยเฉพาะสายเลือดทางผู้ชาย และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนับถือชะลบท้าย เช่น พิธีเลี้ยงผี และพิธีรำผี นั้นเป็นกลไกสำคัญที่จะดำรงเอกลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ โดยการสืบต่อทางสายเลือด และการสืบต่อประวัติของชาติพันธุ์มอญ อีกนัยหนึ่งพิธีกรรมทางด้านพุทธศาสนาบางพิธีกรรม เช่น การทำบุญร่วมกันทั้ง 9 วัด ในวันเข้าพรรษาและ วันออกพรรษา และพิธีเทศน์มหาชาติ เป็นต้นนั้น ได้รวบรวมกลุ่มชาติพันธุ์มอญกลุ่มย่อย ๆ เข้าไว้ด้วยกัน จึงทำให้มีกลุ่มชาติพันธุ์ มอญกลุ่มใหญ่ หรือขอบเขตวัฒนธรรม ซึ่งมีประโยชน์ต่อการดำรงวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของชาติพันธุ์มอญ ในขณะเดียวกัน ตำราต่าง ๆ ของชนมอญก็มีหน้าที่สำคัญต่อการดำรงเอกลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ โดยการสืบต่อประวัติและพิธีกรรมของชนมอญ และโดยการแสดงให้เห็นกฎและแบบอย่างการดำเนินชีวิตของชนมอญ

ณัฐประวิณ ศรีทรัพย์ (2537) ในงานวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและการดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ : ศึกษากรณีชุมชนมอญบ้านลัดเกิด ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จ. นนทบุรี” จุดประสงค์ของงานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์มอญในลักษณะที่ว่าภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในบริบทของสังคมไทยที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ชาวมอญเกิดการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในด้านต่าง ๆ

ได้แก่ การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในด้านสังคมและการปกครองตนเอง การปรับเปลี่ยนทางเศรษฐกิจในด้านการผลิตและการจำหน่ายแจกเครื่องปั้นดินเผา การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาและการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ในหมู่ครอบครัวและเครือญาติ แต่ในขณะเดียวกันชาวมอญก็ยังคงไว้ซึ่งความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญในสังคมไทย โดยสามารถธำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มตนไว้ได้ ได้แก่ ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณี

พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา (2542) ในงานวิจัยเรื่อง “เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมอญ : ศึกษากรณีหมู่บ้านเจดีย์ทอง ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและประเพณีชาวมอญและปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงและการธำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวบ้านในหมู่บ้านเจดีย์ทอง ต. คลองควาย อ.สามโคก จ. ปทุมธานี จากผลการศึกษาพบว่าชาวมอญในหมู่บ้านเจดีย์ทองนั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมาสู่สังคมไทยอย่างต่อเนื่อง โดยการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้นเกิดจากปัจจัยหลาย ๆ อย่าง ไม่ว่าจะเป็นการปฏิรูปทางการศึกษา เนื่องจากได้ทำให้มีการใช้ภาษามอญน้อยลง หรือการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ซึ่งทำให้แบบแผนการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม ประเพณีทางด้านศาสนานั้นมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก เนื่องจากในหมู่บ้านนี้มีเจดีย์ที่สำคัญที่เป็นที่เคารพสักการะ ของชาวมอญในหมู่บ้าน และชาวมอญในละแวกใกล้เคียง ประกอบการมีผู้นำชุมชนที่เคร่งครัดในด้านการศาสนา จากการศึกษาพบว่าในเรื่องของประเพณีเกี่ยวกับการเกิดมีน้อยลง เนื่องจากการคลอดส่วนใหญ่เกิดที่โรงพยาบาลมากขึ้น จึงทำให้ยกเลิกพิธีกรรมต่าง ๆ ไป ยังเหลือเพียงประมาณร้อยละ 22 เท่านั้น ที่ยังมีการทำพิธีร่อนกระดัง และ โคนผมไฟเด็กแรกเกิด เท่านั้น

8.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวมอญ

8.2.1 เอกสารที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวมอญ

อลิสรา รามโกมุท (2542) ในหนังสือเรื่อง “เกาะเกร็ด : วิถีชีวิตชุมชนมอญริมน้ำเจ้าพระยา” หนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนมอญเกาะเกร็ด อาชีพ วัฒนธรรม รวมทั้งได้รวบรวมประเพณีต่าง ๆ ของชาวมอญที่เกาะเกร็ด เช่น ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตในเรื่องของการเกิด การโกนผมไฟ การโกนจุก การบวช การปลูกบ้าน การแต่งงาน การทำศพ รวมทั้งประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ ซึ่งประเพณีเกี่ยวกับการเกิด ชาวมอญมีประเพณีปฏิบัติเกี่ยวกับการเกิดตั้งแต่ตั้งครรภ์จนกระทั่งคลอด ขณะตั้งครรภ์ผู้หญิงชาวมอญจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดหลายประการ เช่นการวางมะพร้าวผลหนึ่งไว้ที่หัวนอนและมีหม้อใส่ผงขมิ้นสำหรับผสมน้ำดื่มและอาบเชื่อว่าจะทำให้คลอดลูกง่าย ชาวมอญเกาะเกร็ดในอดีต ห้ามคนตั้งครรภ์

นั่งหัวบันได ห้ามอาบน้ำเวลากลางคืน เชื่อว่าจะทำให้เจ็บท้องมากและคลอดยาก และเมื่อคลอดแล้วให้น้ำรกใส่โองไบเล็ก ๆ ผิงไว้นอกบ้านแต่ไม่กำหนดว่าจะต้องผิงทิศใด เป็นต้น ชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญเกาะเกร็ดเป็นชุมชนริมน้ำของกลุ่มคนที่รักษาวัฒนธรรมประเพณีและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นตนไว้ได้มากพอสมควรแม้จะอยู่ใกล้กรุงเทพฯ กระแสวัฒนธรรมของสังคมเมืองและภาวะทางเศรษฐกิจทำให้ค่านิยม คติ ความเชื่อในวัฒนธรรมประเพณีมอญลดลงไปมาก คงมีอยู่เฉพาะประเพณีที่มีลักษณะเป็นกิจกรรมของชุมชนเท่านั้น ส่วนการทำเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นแบบเดิมต้องแปรเปลี่ยนไปต้องผลิตเครื่องปั้นดินเผาประเภทของที่ระลึกเป็นส่วนใหญ่และนำของจากท้องถิ่นอื่นมาขายตามความต้องการของตลาด ด้วยสภาพสังคมที่สงบวิถีชีวิตที่ราบเรียบของชุมชนมอญเกาะเกร็ดกำลังจะหมดไปกลายเป็นสังคมที่ต้องแข่งขันกันเพื่อความอยู่รอดเหมือนเช่นสังคมเมือง

สุจริตลักษณ์ ดีผดุง พรทิพย์ อุศุภรัตน์ และประภาศรี คำสอาด (2542) ในหนังสือเรื่อง “สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์มอญ” ผู้เขียนได้ทำการเก็บข้อมูลภาคสนามจากหมู่บ้านมอญที่บางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวมอญที่ตั้งถิ่นฐานมาเป็นเวลานาน และยังคงเก็บรักษาภาษา วัฒนธรรม และประเพณีอันดั้งเดิมเอาไว้ได้ และยังได้ไปเก็บข้อมูลที่หมู่บ้านวังกะ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นชุมชนชาวมอญที่อพยพเข้ามาใหม่ นอกจากนั้นข้อมูลบางส่วนได้จากชุมชนชาวมอญ ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และจากบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี อีกด้วย หนังสือเล่มนี้ ได้ให้คำอธิบายในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับความเป็นชาวมอญได้เป็นอย่างดี ทั้งในเรื่องของประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภาษา รวมถึงความเป็นอยู่ของชาวมอญในประเทศไทย ทำให้มองเห็นภาพของชาวมอญได้อย่างชัดเจนมากขึ้น และในเรื่องประเพณีการเกิด ในหนังสือเล่มนี้กล่าวว่า ชาวมอญมีความเชื่อและข้อห้ามหลายอย่างเกี่ยวกับหญิงมีครรภ์ เช่น ห้ามบ้านที่มีคนตั้งครรภ์ทำพิธีมงคล ห้ามหญิงมีครรภ์นั่งพิงเสาบ้าน โดยเฉพาะเสาเอก เสาผี ฯลฯ และเมื่อผู้ที่ตั้งครรภ์ที่ตั้งท้องได้ 2-3 เดือน สามิต้องตัดพินมา 9 ท่อนใหญ่ แล้วตั้งเป็นรูปกระโจมตากแดดไว้ ผู้ที่ผ่านไปมาเมื่อเห็นกระโจมนี้จะทราบทันทีที่บ้านนี้จะมีการคลอดลูกในเร็ว ๆ นี้ และในวันที่เด็กคลอด ทันทีที่ได้ยินเสียงเด็กร้องผู้เป็นพ่อต้องลूमพินที่กระโจมทันทีเพื่อนำไปเป็นเชื้อไฟแล้วจึงไปขุดดินก้อนใหญ่มา 9 ก้อน เพื่อทำกันตาสำหรับการอยู่ไฟของผู้เป็นแม่ เป็นต้น

8.2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชาวมอญ

ไฉน สนสกุล (2535) ในงานวิจัยเรื่อง “การธำรงชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนของชาวมอญ : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนมอญบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการธำรงชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนของชาวมอญ

ตลอดจนศึกษาวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวมอญด้วยในขณะเดียวกัน จากการศึกษาพบว่าชาวมอญบางชั้นหมากมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทยซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ได้เป็นอย่างดีเพราะว่ามอญและไทยมีความสัมพันธ์แบบยอมรับกัน โดยไม่มีอคติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้มีการผสมกลมกลืนจากมอญมาเป็นไทยส่วนใหญ่ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนดังกล่าวได้แก่ นโยบายของรัฐ การศึกษา อาชีพ การแต่งงาน และการตั้งถิ่นฐานและการอพยพย้ายถิ่น อย่างไรก็ตามจากการศึกษา ยังพบอีกว่าชาวมอญบางชั้นหมากยังคงรักษาเอกลักษณ์ของกลุ่มบางประการไว้จนถึงปัจจุบัน เอกลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญได้แก่ ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเอกลักษณ์เหล่านั้นมีบางส่วนที่ผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศด้วย

สุภาพร มากแจ้ง (2540) ในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางขุนเทียน “มอญบางกระดี่” ผลการศึกษาพบว่า ชาวมอญบางกระดี่มีลักษณะชุมชนเป็นชุมชนพึ่งตนเอง มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันภายในชุมชน มีช่างฝีมือประจำหมู่บ้าน มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นความสัมพันธ์ฉันเครือญาติ มีผู้อาวุโสประจำหมู่บ้านเป็นผู้ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับขนบประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ โดยตรวจสอบกับคัมภีร์โลกสิทธิและโลกสมุตติ ในช่วงที่ทำการวิจัยวิถีชีวิตของชาวมอญบางกระดี่มีแนวโน้มจะเปลี่ยนแปลงจากสังคมพึ่งตนเองไปสู่สังคมบริโภค ทำให้ชาวบางกระดี่มีฐานะดีขึ้นจากการขาย ในงานวิจัยนี้กล่าวไว้ในตอนหนึ่งเรื่อง ประเพณีการโกนผมไฟหรือโกนจุกว่า ชาวมอญ บางกระดี่ไม่มีประเพณีการเกิดเหมือนมอญกลุ่มอื่น ๆ เมื่อหญิงตั้งครรภ์ก็เพียงจูดรูปบอกกล่าว “ปะโนก” ให้รับรู้และปกป้องรักษาตนและบุตรในครรภ์มิให้เป็นอันตราย เมื่อคลอดบุตรแล้วกลับจากโรงพยาบาลพร้อมทารกก็จูดรูปบอกกล่าวแก่ “ปะโนก” ให้รับรู้เช่นกัน ทารกนั้นนิยมให้ไว้ผมจุก ผมแกละ หรือผมโก๊ะ แล้วจึงทำพิธีโกนจุกต่อไป

วรรณิ วิษยะหัต วิภาวัลย์ นบนอบ วิไลลักษณ์ เสงี่ยมประสาร ศิริกุล ตันสกุลพงศ์ และ อัจฉรา เจริญสุข (2547) ในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษานิทานพื้นบ้านชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี” การศึกษาค้นคว้าในเรื่องนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมและจัดประเภทนิทานตลอดจนวิเคราะห์ภาพสะท้อนวิถีชีวิต ของชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านครอบครัวและการเลือกคู่ครอง ด้านเศรษฐกิจ สภาพสังคม ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม และขนบธรรมเนียมประเพณี จากการศึกษาค้นคว้าสรุปได้ว่าชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี มีชีวิตผูกพันอยู่กับพุทธศาสนา นิทานส่วนใหญ่จึงเป็นนิทานชาดกที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา และมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ในงานวิจัยนี้มีการกล่าวถึงประเพณีเกี่ยวกับการเกิดไว้ว่า ประเพณีการเกิดของคนมอญมีกิจกรรมและพิธีต่าง ๆ ที่ไม่

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ห้องสมุดงานวิจัย
วันที่ 10 พ.ค. 2555
เลขทะเบียน 245448
เลขเรียกหนังสือ

แตกต่างจากของคนไทยเท่าใดนัก เช่น ขณะที่ห้องอยู่ห้ามนั่งพิงเสาบ้าน โดยเฉพาะเสาเอกหรือเสาผี ห้ามนั่งห้อยเท้าที่หัวบันไดบ้าน ห้ามไปงานศพ ห้ามอาบน้ำกลางคืน หรือห้ามเดินทางข้ามน้ำข้ามคลอง มีความเชื่อว่ามีผีอาศัยอยู่ตามตำแหน่งต่าง ๆ ที่กล่าวมา และมีกรกล่าวถึงพิธีช่อปู่ เป็นพิธีรับขวัญแม่และเด็ก ซึ่ง จะทำหลังจากมารดาคลอดได้ 3 วันแล้ว ซึ่งยังมีการกล่าวถึงประเพณีต่าง ๆ ของชาวมอญที่น่าสนใจอีกหลายประเพณีในงานวิจัยชิ้นนี้

8.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาวมอญ

8.3.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาวมอญ

สุภรณ์ โอเจริญ (2541) ในหนังสือเรื่อง “มอญในเมืองไทย” หนังสือเล่มนี้นำเสนอถึงการอพยพของชาวมอญเข้าสู่ประเทศไทยในลักษณะต่าง ๆ กัน ส่วนมากมักอยู่ในฐานะผู้สืบทอดการเมืองจากสภาวะการรุกรานของพม่า บ้างเข้ามาในฐานะเชลยสงคราม การอพยพของชาวมอญครั้งสำคัญ ๆ เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางถึงสมัยรัตนโกสินทร์ นโยบายของไทยในการปกครองและการผสมกลมกลืนชาวมอญอพยพ ด้วยการจัดเขตที่อยู่อาศัยเป็นย่าน ๆ การยอมให้แต่งงานกับชาวไทย การยอมให้ชาวมอญอยู่ในฐานะไพร่หลวงรับราชการเช่นชาวไทย ต่อมาเมื่อสังคมไทยรับอิทธิพลความเจริญจากภายนอก ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ ทำให้ชาวไทยชาวมอญรับอิทธิพลของกันและกัน ใกล้ชิดกันมากขึ้นจากชาวมอญรุ่นแรก ๆ จนถึงรุ่นลูกรุ่นหลานจึงค่อย ๆ กลายเป็นชาวไทย ในเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีของชาวมอญ ในหนังสือเล่มนี้กล่าวว่า ภาษาและขนบประเพณีตลอดจนความเชื่อเป็นเครื่องแสดงให้เห็นเอกลักษณ์ของชาวมอญที่แตกต่างไปจากไทย ในระยะแรกชาวมอญสามารถรักษาเอกลักษณ์ดังกล่าวไว้ได้เป็นอย่างดี เพราะยังอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มในหมู่พวกเดียวกันและค่อนข้างจะโดดเดี่ยว ต่อมาเมื่อมีการติดต่อกับสังคมภายนอกมากขึ้น อิทธิพลจากภายนอกได้เข้ามาปะปนอยู่ในสังคมมอญ ทำให้ไม่สามารถรักษาเอกลักษณ์ในด้านภาษาและขนบประเพณีไว้อย่างสมบูรณ์ได้

สุภา คชเสนี และคณะ (2551) ในหนังสือ “อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี” หนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงประวัติของตระกูล คชเสนี รวมถึงประวัติความเป็นมาของชาวมอญที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยและประวัติและการสร้างถิ่นฐานของชาวมอญกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศไทย เช่น ชาวมอญปากลัด ชาวมอญบางกระดี่ ชาวมอญ จ. สมุทรสาคร ชาวมอญ จ. ราชบุรี ชาวมอญกระทู้มมีด ชาวมอญเกาะเกร็ด และชาวมอญบางขันหมาก และยังได้รวบรวมขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญต่าง ๆ ของชาวมอญ ตั้งแต่ประเพณีเกี่ยวกับการเกิดจนถึงการตาย รวมถึงได้อธิบายถึงสภาพบ้านเรือน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่และอาชีพต่าง ๆ ของชาวมอญแต่ละกลุ่มไว้อย่างละเอียด ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี ได้กล่าวไว้ในหนังสือเล่มนี้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม

ประเพณีของชาวมอญว่าในปัจจุบันมีการปฏิบัติลดน้อยลงเป็นลำดับ ซึ่งคงจะต้องโทษว่าเป็นเพราะสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งปัญหาการศึกษาของผองชนสมัยใหม่ที่เห็นว่สิ่งเหล่านี้เป็นของล้าสมัยและปราศจากคุณประโยชน์ ในส่วนของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ในหนังสือเล่มนี้ ตอนที่หนึ่งซึ่งสรุปโดยคุณพิศาล บุญผูก กล่าวว่าชาวมอญบางกระดี่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของตนไว้ได้อย่างดีมาก ส่วนหนึ่งเนื่องจากที่อยู่อาศัยตั้งอยู่เฉพาะกลุ่มของคนมอญบางกระดี่ ไม่มีอิทธิพลทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ของชาวมอญเข้าไปปะปน และประเพณีที่สำคัญของคนมอญบางกระดี่ที่ยังมีการธำรงไว้ เช่น พิธีเกี่ยวกับการเกิด พิธีโกนจุก พิธีบวช นาค พิธีแต่งงาน พิธีรำผี พิธีเกี่ยวกับงานศพ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีสงน้ำพระ ประเพณีออกพรรษา ประเพณีตักบาตรดอกไม้ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ประเพณีการแต่งกายแบบมอญ การเล่นตะแยมมอญ การเล่นสะบ้ามอญ ภาษาและหนังสือมอญ ฯลฯ